

הרשות למחקר ולהערכה והמרכז לקידום ההוראה

מושב ספרים חדשים

יושב ראש: ד"ר מיכה רואי

שם הספר – טריקה שקטה

גב' מיה הוד רן

אוניברסיטת חיפה ; אוניברסטית תל אביב ; המכללה לחברה ואומנויות ; מכללת אורנים

בקהילה האקולוגית העולמית יש שתי גישות פעולה : לפי האחת, צריך להפסיק "לשחק" – יש להזהיר ולהפחיד, כי כבר אין זמן, והאסון האקולוגי שיצרנו מאיים לכולם אותנו ; השנייה מבקשת להשפיע בסבלנות ודרך הסבר, כך שאנשים יבחרו בחיים אקולוגיים מתוך מודעות ואכפתיות. בהרצאה אסביר באיזו דרך בחרתי, ומדוע וכיצד אני מיישמת אותה.

סיפורים משנים את העולם משחר ההיסטוריה. הם דרך להנחיל מורשת, לעצב רעיונות ולהעביר עקרונות במסורות החוכמה ברחבי התרבות. כמי שמלמדת ביבילותרפיה, אני מראה כיצד סיפורים מפגישים את הקורא עם תמות חברתיות, עם קונפליקטים נפשיים, עם כמיהות ועם פחדים אוניברסליים.

ספרות אקלים ידועה כבר בכל העולם, אך עם הספר משתרך מאחור. בארץ ספרות העוסקת באקלים מתמקדת במחקרים או בהתבוננות על שינויים בפוליטיקה, על הרגלים ועל רגולציה. זהו היבט חשוב, אך הוא נחשף לאנשים מעטים, בעיקר ל"משוכנעים" שבהם.

חייה של נעמי, גיבורת הרומן שלי "טריקה שקטה", נחלקים לשניים : הראשון כשהיא חיה את החלום בקומונה האקולוגית שהקימה, והשני – שנים אחרי, כשהיא אימא המתבוננת באימה בילדיה הבוחרים בכיוון הפוך משלה.

דרך שני החלקים האלה אני מספרת בעצם על הפיצול שבתוכי, על פשרות שנאלצתי לעשות בין החיים האקולוגיים ששאפתי אליהם, ובין תנועות אחרות שהתרחשו בחיי.

מצאתי את הכתיבה ואת הסיפור כזירה של השפעה. אני שואפת לרתום את מעשה האומנות לטובת שינויי תודעה בהקשר האקלימי ובכלל. בספרים שלי אני פורשת את תהליך החיבור בין אידיאולוגיה ומציאות, קוראים מזדהים עם תוכני הספר מתוך פיצולים שחוו בתוכם, אכזבות וחלומות שהתנפצו, תוכן וידע מחלחלים אליהם.

כסופרת אני כותבת דרך דמויות ועלילות על אכפתיות ושינוי סביבתי, כדי ליצור עניין ולפתוח תקווה, גם למי שלא אוכל מחקרים על קיימות לארוחת בוקר. אישה שומעת על ריקון דם המחזור באופן ידידותי לסביבה, על קומונה שמקימה קואופרטיב מזון ולא מייצרת זבל. ברגע שרעיונות שזורים בתוך סיפור, הקוראים נפתחים אליהם באופן רך ומאיר.

בהרצאה אדגים כיצד אומנות מחוללת שינוי במרחבי התודעה, התרבות והלב ועל ריפוי הנפש האישית והחברתית. אספר על השינוי שעברתי בפעולה מתוך כעס להשפעה בדרך נשית, ששמה במרכזה את האקולוגיה של היחסים בין אנשים ואת חדות היצירה, גם כשהיא איטית ודורשת מאמץ רב יותר. בבגרותי הבנתי שהיא הדרך הנכונה.

מילות מפתח: סיפורים; שינוי; אקולוגיה; כתיבה; השפעה

שם הספר – לדעת כיתה: בית הספר בראי הספרות העברית

ד"ר נעמי דה'מלאך

מכללת אורנים

בבית הספר מתחוללת דרמה מתמדת שמעורבים בה תלמידים ומורים, תוכני לימוד וערכים, רגשות ומעשים. לא מעט מן המתרחש בכיתה נשאר סמוי מן העין ולא מרבים לדבר עליו. הדברים אמורים במאבקי כוח במארג הבית ספרי; במקומו של הגוף לחושיו, ליצריו ולצרכיו בכיתה; ברגשות המלווים את המורים – הבושה והאכזבה מכישלונות, האושר ברגעי ההצלחה וברגעי החסד שבהם נפגשים לבבות המורים והתלמידים.

המחקר האקדמי החינוכי מתקשה להאיר סוגיות כגון אלה. לספרות היפה, לעומת זאת, יש יכולת ואף נטייה להציג את הקיצוני, הנדיר, המדומיין והמשוער, ובייחוד את הנסתר והלא-מדובר. הספר נוגע בשאלות אלה בעזרת פסיפס עשיר של יצירות מן הספרות העברית לסוגותיה.

בפתיחת כל פרק נפרש דיון בנושא הנידון, בפנייה אל תובנות של ההגות ושל המחקר האקדמי – בייחוד המחקר האיכותני והנרטיבי בשדה החינוך. בחלק המרכזי של כל פרק עומד דיון בטקסטים הנוגעים בנושא. נפרשים כאן טקסטים שנכתבו לאורך כמאה שנים, מיוסף חיים ברנר בראשית שנות העשרים של המאה שעברה ועד היום

הזה. בצד יצירות של בכירי הסופרים, מוצגים כאן סיפורי מתמחים בהוראה, שזו יצירת הספרות הראשונה שכתבו, ואף קטעים מיומני ההוראה של המחברת. המגוון העשיר המוצג בספר מאפשר לחוקרים ולחוקרות, למכשירי מורים ומורות, למורים ולמורות ללמוד על מעשה ההוראה, להבין ולדעת כיתה. בדבריי על הספר אספר על תהליך כתיבתו. אחר כך אתאר את ארבעת שערי: מרחק, כוח, גוף ורגש. אסביר את הסוגיות המרכזיות הנידונות בכל שער, ואקרא קטעים מיצירות הספרות המובאות בו.

מילות מפתח: ספרות עברית; בית ספר; כיתה; הוראה; הכשרת מורים

שם הספר – על ספת הפילולוג: היבטים פסיכולוגיים בספרות המקרא

ד"ר מיכה רואי

מכללת אורנים

המאמרים המקובצים בחוברת עוסקים באישים – בהם אבות האומה, מלכיה וחכמיה – ובנושאים וכתובים מן הפרוזה הסיפורית, חוקי התורה, ההיסטוריוגרפיה, השירה המזמורית וספרות החוכמה. כותבי המאמרים, רובם חוקרי מקרא בעלי עניין בפסיכולוגיה, חושפים, כל אחד בדרכו ובתחומו, היבטים פסיכולוגיים באישים, בכתובים ובנושאים המקראיים שבהם בחרו לדון. השאיפה היא ללימוד הדדי ואף למעין איזון הדדי בין שני התחומים: מה יוכלו חוקרי המקרא ללמוד מן ההתבוננות הפסיכולוגית? האם וכיצד יוכל הניתוח הפסיכולוגי להתעשר בהתייחסות למקרא ולחקירתו המדעית? זאת ועוד, בעידן זה העשיר כל כך ב"קריאות" רבתחומיות, נראה לעיתים שהרבתחומיות הנכספת דוחקת הצידה שאלות מהותיות, כגון: כיצד ימצא הלומד או המעיין את דרכו בים הקריאות? מה ראוי לשמש לו בקרה או מצפן?

ההרצאה תתמקד בהיבטים הפסיכולוגיים השזורים לאורך המקרא. המחבר המקראי מרבה לעסוק בדמויותיו ובמקרים לא מעטים אף חושף, במפורש או במרומז, טפח, ולעיתים טפחיים, מרגשותיהן. ואף על פי כן נדיר למצוא בפסוקים הסבר פסיכולוגי, ואפילו שיום (מתן שם) רגשותיהן של הדמויות איננו דבר מובן מאליו. צורת הכתיבה הזו, המתארת את המתרחש מבלי ללוותו בהסבר או פרשנות, לא מאפיינת רק את תיאורי רגשותיהן של הדמויות אלא גם את תיאורי התנהגותן. אבל יש מקרים אחרים, והם ייסקרו במדורג לאורך ההרצאה. במהלך הסקירה ניוכח כי ההבנה וההתחשבות במנגנונים הפסיכולוגיים לא משתקפות מתוך הסיפורת בלבד, אלא גם מתוך הטקסטים המרכיבים את הסוגות המקראיות האחרות, ובמיוחד את החוק, את החוכמה ואת השירה.

מילות מפתח: תורת משה; תורת הנפש; חקר המקרא; קריאה פסיכולוגית

שם הספר – החינוך האלטרנטיבי בישראל – תמונת מצב

ד"ר גלעד גולדשמידט

מכללת אורנים, מכללת דוד ילין

הספר מציג בפעם הראשונה תמונה מחקרית ומעשית של זרמי החינוך האלטרנטיבי השונים בישראל. מדובר בזרמי החינוך העיקריים, אלה שהתבססו בהווה החינוכית הישראלית ושיש להם משנה סדורה. חלק מהזרמים גם הוכרו על ידי משרד החינוך, והם פועלים כיום כמוסדות חינוך רשמיים ומוכרים.

זרמי החינוך המוצגים בספר: חינוך דמוקרטי; חינוך ולדורף (אנתרופוסופי); חינוך מונטסורי; חינוך ביתי; חינוך דיאלוגי; חינוך יער; בית הספר החברתי. כל פרק בספר מתאר זרם חינוכי ייחודי – על אנשי החינוך שיצרו או הגו אותו, על עקרונותיו, על ייחודו ועל מטרותיו, על התבססותו בהווה החינוכית בארץ ועל יישומו המעשי מנקודת הראות של התלמידים הלומדים לאורו. הפרקים השונים נכתבו על ידי נציגי הזרמים, אנשים שהם בדרך כלל גם הוגים בתחומם וגם מחנכים בפועל על פי משנתם.

שדה החינוך בארץ גועש והומה בשנים האחרונות מניסיונות חינוכיים, הנפרסים על פני קשת רחבה של כיוונים ואפשרויות; נראה שהיצירתיות הישראלית באה לידי ביטוי גם בשדה החינוך והלמידה. אל מול מערכת חינוך שמרנית ומיושנת עומדים מאות מוסדות חינוכיים אלטרנטיביים ולצידם קבוצות הורים ויזמים, הנושאים עימם רוח חדשה ומרעננת למה שאנו רגילים לקרוא: למידה, הוראה או חינוך.

הספר מבקש לתרום להבנת זרמי החינוך האלטרנטיביים הפועלים בארץ, לתפיסה של יחסיהם ההדדיים ושל המייחד כל זרם במהותו, בעקרונותיו וביישומו המעשי.

בהרצאה אדון בנושאים אלה: שדה החינוך האלטרנטיבי בארץ על המגוון הרחב שנמצא בו ועל ייחודו לעומת החינוך הממוסד; תיאור קצר של כל זרמי החינוך המוצגים בספר; הנימוקים לכך שדווקא זרמים אלו נכללו בספר והמייחד אותם מזרמים חינוכיים ייחודיים אחרים; הסיבה לבחירת השם: "חינוך אלטרנטיבי" בהקשר ארצי ועולמי; שיתוף פעולה של הזרמים הללו בהקשר של רשויות מקומיות ומשרד החינוך.

מילות מפתח: חינוך אלטרנטיבי; חינוך ולדורף; חינוך דמוקרטי; חינוך מונטסורי; חינוך יער; חינוך ביתי